

Nr 75.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till underhåll av vetenskapsakademiens, av makarna Mittag-Leffler donerade matematiska bibliotek; given Stockholms slott den 10 februari 1928.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

N. J. F. Almkvist.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 10 februari 1928.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG, VON STOCKENSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Almkvist anför här efter:

I statsverkspropositionen till 1928 års riksdag, åttonde huvudtiteln, punkt 51, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan å proposition om fortsatt bidrag till underhåll av vetenskapsakademiens, av styrelsen för makarna Mittag-Lefflers matematiska stiftelse förvaltade bibliotek, för ändamålet beräkna för budgetåret 1928—1929 ett extra anslag av 15,000 kronor.

Genom testamente den 16 mars 1916 överlämnade numera framlidne professor Gösta Mittag-Leffler och hans maka, född af Lindfors, all sin egendom till en stiftelse med benämning »Makarna Mittag-Lefflers matematiska institut». Detta institut skulle enligt testamentet hava till uppgift »att inom de fyra nordiska länderna Sverige, Danmark, Finland och Norge och alldeles särskilt Sverige för framtiden uppehålla och ytterligare utveckla den ställning, vilken den rena matematiken i dessa länder numera intager,

samt att härmed även bereda aktning och rättvist uppskattande utom Nordens gränser för dessa länders insats inom tankelivets högsta område». Beträffande det sätt, varpå institutet skulle fylla sin uppgift gävos i testamentet närmare anvisningar.

I syfte att den matematiska stiftelsen redan under Mittag-Lefflers livstid skulle kunna börja sin verksamhet överlämnade Mittag-Leffler genom ett den 9 februari 1919 dagtecknat gåvobrev till vetenskapsakademien ett belopp av en million kronor, vars ränteavkastning, utgörande minst fem procent, skulle användas och förvaltas på det sätt, som i förberörda testamente föreskrevs. Sagda donation hade formen av en skuldförbindelse å en million kronor, löpande med fem procents ränta. Härjämte hade Mittag-Leffler föreskrivit, att efter hans frånfälle och så snart medel å ytterligare en million kronor av utredningsmannen i hans hustrus och hans sterbhus blivit till vetenskapsakademien överlämnade, ränteavkastningen av de redan överlämnade medlen skulle, sedan vetenskapsakademiens förvaltningsbidrag först avdragits, kapitaliseras med ränta på ränta, till dess ett belopp av en million kronor uppstått. Varje gång den så kapitaliserade räntan stigit till ett belopp av en million kronor, skulle avkastningen av den på detta sätt bildade millionen ställas till styrelsens för stiftelsen förfogande att användas enligt testamentets föreskrifter. Alla donationens medel, såväl de först överlämnade som de senare utfallande, borde med nödig omsikt så förvaltas, att en ränteavkastning, som icke understeg fem procent, alltid eftersträvades. Utav ränteavkastningen av de medel, som efter Mittag-Lefflers död komme att inflyta, skulle alltid minst tio procent avsättas till en fond för nybyggnad och underhåll av stiftelsens fastighet i Djursholm.

Genom gåvobrev den 9 oktober 1919 överlämnade Mittag-Leffler och hans maka till vetenskapsakademien sin fasta egendom nr:is 4, 5, 15, 16, 17 och 21 i kvarteret Midgård i Djursholm med därå uppförda byggnader att användas och förvaltas för makarna Mittag-Lefflers matematiska donation i enlighet med de närmare föreskrifter, som funnes i donationens stadgar. Egendomen finge till följd härav icke skingras eller styckas på annat sätt än genom gränsreglering mot kringliggande tomter under nödig garanti att inga byggnader eller uthus eller annat, som för området kunde bliva störande, finge uppföras. Egendomen överlämnades fri från varje penninginteckning men med rätt för Mittag-Lefflers numera avlidne broder, professor Fritz Läckler att under sin livstid hyresfritt bebo den mindre villabyggnaden å tomten nr 15 a. Akademien, som mottagit gåvan, har å egendomen erhållit lagfart.

Genom gåvobrev den 8 mars 1921 överlämnade vidare Mittag-Leffler till vetenskapsakademien den hittills katalogiserade delen av sitt matematiska bibliotek jämte en större samling brev och dagböcker.

I skrivelse till Mittag-Leffler den 13 april 1921 förklarade sig vetenskapsakademien icke hava något att erinra mot de uppställda villkoren och framförde sin tacksägelse för »denna storartade gåva, som för visso kommer att

bliva av den största betydelse för den matematiska forskningen i Sverige och i hela Norden».

Sedermere inköpte vetenskapsakademien återstoden av det vetenskapliga biblioteket, så att detsamma i sin helhet numera tillhör akademien.

Slutligen förklarade Mittag-Leffler i ett den 26 juli 1922 upprättat testamente, med upphävande av samtliga av honom vid föregående tillfällen gjorda testamentariska förordnanden, sin yttersta vilja vara, att all hans egendom skulle efter hans död tillfalla vetenskapsakademien att tillhandahållas makarna Mittag-Lefflers matematiska donation (institut).

Såsom torde framgå av denna redogörelse upprätthölls stiftelsens ekonomi förmedelst de ränteinbetalningar, som professor Mittag-Leffler gjort å den ovan omförmälda skuldförbindelsen till vetenskapsakademien.

Emellertid kom stiftelsens ekonomiska ställning sedermera i ett bekymmersamt läge, då Mittag-Leffler icke kunde fullgöra ränteinbetalningarna. Mittag-Leffler anhöll därför i en den 30 augusti 1923 till Kungl. Maj:t ingiven skrivelse i sin egenskap av grundare och föreståndare för ifrågavarande matematiska institut om utverkande av ett statsanslag å 25,000 kronor att för budgetåret 1924—1925 utgå till vidmakthållande och fortsatt utveckling av det matematiska bibliotek, vilket funnes inom vetenskapsakademins fastighet i Djursholm.

I skrivelsen åberopade Mittag-Leffler såsom stöd för sin framställning ifrågavarande biblioteks internationella ställning och stora vetenskapliga betydelse samt lämnade en tabellarisk översikt över de beräknade kostnaderna för avlöningar till den vid biblioteket anställda personalen samt övriga för bibliotekets ändamålsenliga vård erforderliga, ofrånkomliga kostnader. Denna tablå var av följande utseende:

Avlöningar beräknades till:

Föreståndare	kronor 9,100:—
Sekreterare	» 1,800:—
Bibliotekarie	» 2,000:—
Biträden	» 2,600:—
Vaktmästare	» 1,800:—
	<hr/> kronor 17,300:—

Övriga ofrånkomliga utgifter framginge av nedanstående uppställning, vilken vore baserad på de två sista årens erfarenhet:

Kol och koks	kronor 3,000:—
Lyse	» 1,000:—
Brand-, inbrotts- & vattenförsäkringar . .	» 350:—
Reparationer och underhåll	» 1,000:—
Vattenförbrukning & sotning	» 250:—
Telefon	» 350:—
Städning av biblioteken	» 300:—
Bokbindning	» 450:—
Akademiens förvaltningsbidrag	» 1,000:—
	<hr/> kronor 7,700:—

Summa kronor 25,000:—

Det var, såsom redan angivits, tillstötande svårigheter av ekonomisk art, som gjorde det för vetenskapsakademien omöjligt att vidmakthålla det matematiska institutet i Djursholm. Dessa svårigheter hade sin grund i vissa oförutsedda omständigheter, vilka medfört, att institutets skapare och grundläggare icke längre måktade lämna det ekonomiska bidrag, han ursprungligen avsett för uppehållande av institutets verksamhet. Man stod alltså inför utsikten att ett institut, där ett sällsynt dyrbart material för den matematiska forskningen finnes samlat, icke längre skulle kunna uppehållas, därest icke den svenska staten trädde emellan. Vid sin anmälan av detta ärende den 2 januari 1924 framhöll dåvarande departementschefen nödvändigheten för det allmänna att ingripa. Departementschefen ansåg sig emellertid icke kunna tillstyrka hela det anslagsbelopp, som för ändamålet ifrågasattes, eller 25,000 kronor, utan ansåg, att en begränsning borde ske till vad som kunde räknas till de nödvändigaste åtgärderna för institutets vidmakthållande. De ofrånkomligaste utgifterna avsågo bränsle och underhållskostnader, bibliotekets vård, arvoden till bibliotekarie m. m. Dessa utgifter beräknade departementschefen till 15,000 kronor och bortsåg därvid från det i kostnadskalkylen beräknade arvodet till en föreståndare, då han räknade med möjligheten, att institutet kunde såsom föreståndare behålla sin stiftare och grundläggare, Mittag-Leffler.

Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag anvisade 1924 års riksdag såsom bidrag till underhåll av det vetenskapsakademien tillhöriga, i dess fastighet i Djursholm förvarade och av styrelsen för makarna Mittag-Lefflers matematiska stiftelse förvaltade matematiska biblioteket för budgetåret 1924—1925 ett extra anslag av 15,000 kronor att utgå enligt de grunder, som Kungl. Maj:t bestämde.

Genom beslut den 30 maj 1924 ställde Kungl. Maj:t omförmälda anslag till vetenskapsakademiens förfogande att användas på följande sätt:

Arvoden:

Sekreteraren hos stiftelsens föreståndare	kronor 1,800:—	
Bibliotekarie	» 2,000:—	
Biträden	» 2,000:—	
Vaktmästare	» 1,800:—	kronor 7,600:—

Övriga omkostnader:

Bränsle, lyse, försäkringsavgifter, reparationer och underhåll, telefon m. m. . .	kronor 6,250:—	
Bokbindning och bokinköp	» 1,000:—	
Oförutsedda utgifter	» 150:—	kronor 7,400:—
		<u>Summa kronor 15,000:—</u>

dock att akademien ägde att beträffande de under »övriga omkostnader» upptagna utgiftstitlar å en post göra minskning och å en annan ökning, endast slutsumman i dess helhet icke överskredes.

För vart och ett av budgetåren 1925—1926, 1926—1927 och 1927—1928 har sedermera riksdagen anvisat ett extra anslag av 15,000 kronor till samma ändamål att utgå enligt de grunder, som Kungl. Maj:t bestämde.

Genom beslut den 22 maj 1925, den 28 maj 1926 och den 20 maj 1927 ställde Kungl. Maj:t dessa anslag till vetenskapsakademiens förfogande och föreskrev därvid, att i fråga om dessa anslag skulle gälla enahanda bestämmelser, som genom ovannämnda beslut den 30 maj 1924 meddelats beträffande motsvarande anslag för budgetåret 1924—1925.

En ändring i stiftelsens förhållanden har nu inträffat därigenom att professor Mittag-Leffler i juli 1927 avlidit.

I en till ecklesiastikdepartementet den 27 augusti 1927 inkommen skrivelse har styrelsen för makarna Mittag-Lefflers matematiska stiftelse genom dess tillförordnade föreståndare, professorn vid Köpenhamns universitet N. E. Nörlund anhållit, att samma extra anslag av 15,000 kronor, som av Kungl. Maj:t till underhåll av stiftelsens bibliotek anvisats för budgetåret 1927—1928, måtte beviljas även för budgetåret 1928—1929 att utgå enligt samma grunder och föreskrifter, vilka blivit fastställda för budgetåret 1924—1925.

Till komplettering av denna ansökning har styrelsen i en den 4 december 1927 dagtecknad skrivelse anfört följande:

Eftersom boutredningen och därmed sammanhängande avveckling efter professor Mittag-Leffler alltjämt pågår, kan för närvarande ej med full säkerhet överblickas vilken inkomst stiftelsen årligen kommer att tillföras å det kapital, som i och med Mittag-Lefflers död tillfaller vetenskapsakademien. Denna omständighet sammanhänger huvudsakligen därmed att enligt Mittag-Lefflers föreskrifter egendomen efter honom skall förvandlas i betryggande värdehandlingar innan överlämnandet till vetenskapsakademien sker. Enligt boutredningsmännens uppgifter torde emellertid för ifrågasvarande budgetår stiftelsen kunna påräkna en sådan inkomst av cirka 25,000 kronor.

Så länge nämnda medel ej äro för stiftelsen disponibla, måste stiftelsens verksamhet tillsvidare provisoriskt uppehållas.

Såsom av vidfogade, av förutvarande bibliotekarien vid stiftelsen S. Hallberg utarbetade redogörelse framgår, hava liksom tidigare de för bibliotekets vidmakthållande nödiga bokförvärven till väsentlig del erhållits dels genom gåvor till professor Mittag-Leffler personligen, dels genom att de recensions-exemplar, som av respektive förläggare tillställts redaktionen av *acta mathematica*, kunnat införlivas med biblioteket, dels slutligen genom byte med *acta mathematica*. I vilken utsträckning på grund av professor Mittag-Lefflers bortgång hittills rådande förhållanden komma att undergå förändring är för närvarande icke möjligt för styrelsen att överblicka.

I anledning av ovanstående får styrelsen vördsamt anhålla, att statsanslaget även under ifrågasvarande budgetår får användas på det sätt, som hittills gällt.

Ovannämnda ränteinkomst för budgetåret i fråga avser styrelsen skall komma till användning på följande sätt:

För bokinköp och bindning	kronor	6,000:—
För omläggning av värme- och övriga sanitära anläggningar inom biblioteksbyggnaden m. m.	»	12,000:—
Försäkringsavgifter och diverse utgifter	»	1,000:—
Arvode åt t. f. föreståndare	»	6,000:—
		<hr/>
	Summa kronor	25,000:—

Sedan vetenskapsakademien genom remiss den 29 augusti 1927 anbefallts avgiva utlåtande i ärendet, inhämtade akademien yttranden från sina ledamöter, f. d. presidenten A. Lindstedt och professorn G. Cassel. Professor Cassels yttrande, dagtecknat den 18 december 1927 är av följande lydelse:

För upprätthållande av stiftelsen är det nödvändigt att styrelsen även för budgetåret 1928—1929 kan påräkna samma statsanslag som hittills utgått. Visserligen torde enligt boutredningsmännens uppgifter stiftelsen för det kommande budgetåret kunna påräkna en inkomst av cirka 25,000 kronor av det kapital, som efter Mittag-Lefflers död tillfaller vetenskapsakademien. Denna inkomst kommer emellertid helt och hållet att tagas i anspråk för särskilda utgifter, som på grund av Mittag-Lefflers bortgång blivit nödvändiga. Dessa utgifter äro dels ett anslag för bokinköp och bindning å 6,000 kronor, vilket anslag blir nödvändigt då gratisexemplar för biblioteket icke längre kunna påräknas i samma utsträckning som under Mittag-Lefflers livstid; dels också ett arvode av 6,000 kronor åt t. f. föreståndare, vilket tydligen måste anses såsom ett minimum om biblioteket skall kunna påräkna den sakkunniga ledning som en så omfattande institution oundgängligen kräver. För försäkringsavgifter och diverse utgifter har upptagits ett belopp av 1,000 kronor, varvid är att märka att den tidigare på 10 år tagna försäkringen utgår och måste ersättas med en årlig försäkring. Till dessa utgifter kommer en engångsutgift för omläggning av värme- och övriga sanitära anläggningar inom biblioteksbyggnaden m. m. på 12,000 kronor. Efter vad jag inhämtat lär det för byggnadens och bibliotekets goda vård vara oundgängligt att en sådan iståndsättning snarast möjligt företages. Härmed komma emellertid de 25,000 kronor, som stiftelsen anses kunna påräkna av egna medel, att helt och hållet tagas i anspråk. Det torde alltså vara ofrånkomligt nödvändigt att det tidigare statsanslaget av 15,000 kronor får utgå även för budgetåret 1928—1929 enligt samma grunder och föreskrifter, vilka för budgetåret 1924—1925 blivit fastställda.

Det är uppenbarligen av högsta betydelse att under den övergångsperiod som måste genomgås, innan stiftelsen kan definitivt ordnas för framtiden, ingenting eftersättes, som för institutionens vidmakthållande måste anses oundgängligt. Med hänsyn till det Mittag-Lefflerska bibliotekets enastående omfattning och utomordentliga betydelse för all matematisk forskning får jag därför hemställa att akademien måtte på det kraftigaste tillstyrka bifall till ifrågavarande ansökan.

Vetenskapsakademien har i utlåtande den 11 januari 1928 på det kraftigaste tillstyrkt bifall till styrelsens framställning.

Departement-
schefen.

Såsom framgår av den nu lämnade redogörelsen har frågan om statsunderstöd till makarna Mittag-Lefflers matematiska stiftelse kommit i ett nytt läge genom Mittag-Lefflers död sommaren 1927. Boutredningen är

visserligen ännu icke fullt avslutad men dock så långt framskriden, att man redan nu torde kunna bilda sig en ungefärlig föreställning om behållningen i boet vilken enligt Mittag-Lefflers testamentariska förordnande kommer stiftelsen till godo. Det har således visat sig, att stiftelsen torde kunna räkna med en inkomst av cirka 25.000 kronor för det kommande budgetåret. Med hänsyn härtill kan det ju ifrågasättas, huruvida ett fortsatt statsanslag överhuvudtaget skall anses erforderligt. Vissa omständigheter, sammanhängande med det fullständiga uppordnandet av stiftelsens alla angelägenheter efter stiftarens död och omöjligheten att, innan detta fullbordats, kunna överblicka den ekonomiska ställningen, tala emellertid för att ett statsanslag ännu torde vara av nöden. Såväl i styrelsens kompletterande framställning som i professor Cassels ovan återgivna utlåtande framföras dessutom talande skäl för ett fortsatt understöd med hänsyn till nödvändigheten att på ett effektivt sätt uppehålla stiftelsens utomordentligt värdefulla bibliotek.

Det av stiftelsens styrelse ifrågasatta beloppet, 15,000 kronor, som blivit för ändamålet beräknat i årets statsverksproposition, har jag emellertid efter närmare undersökning med hänsyn till numera ändrade förhållanden funnit alltför högt. Med utgångspunkt från styrelsens ovanberörda beräkning av dispositionen av räntebeloppet 25,000 kronor, jämförd med den stat som av Kungl. Maj:t fastställts beträffande hittills utgående anslag av 15,000 kronor, har jag funnit, att ett belopp av högst 7,500 kronor — huvudsakligen till arvode åt bibliotekarie, omkostnader för bibliotekets underhåll, för bränsle och lyse m. m. — nu bör av statsmedel för ändamålet ifrågasättas. Skulle denna summa visa sig otillräcklig, torde stiftelsen kunna tillskjuta vad som fattas.

Det av mig sålunda ifrågasatta statsbidraget skulle självfallet avse allenast det kommande budgetåret. Framdeles, sedan boutredningen slutförts och stiftelsens ekonomi ordnats, torde det böra upptagas till prövning, huruvida tillräckliga skäl föreligga för utgående av fortsatt statsunderstöd.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom bidrag till underhåll av det vetenskapsakademien tillhöriga, i dess fastighet i Djursholm förvarade och av styrelsen för makarna Mittag-Lefflers matematiska stiftelse förvaltade matematiska biblioteket för budgetåret 1928—1929 anvisa ett *extra* anslag av 7,500 kronor att utgå enligt de grunder, som Kungl. Maj:t bestämmer.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

I. A. Hedenlund.